

KRANJČEVIĆ U NOVOM SVJETLU

*Antun Česko: STRUKTURNA NAČELA U GENEZI
KRANJČEVIĆEVA PJESNIŠTVA (MONOGRAFIJA)**(Matica hrvatska Dubrovnik, Dubrovnik, 2001.)*

Silvije Strahimir Kranjčević, taj poznati i slavljani pjesnik, i njegovo djelo vrlo su često bili predmetom književno-kritičke riječi. I ova najnovija monografija dr. Antuna Česka *Strukturna načela u genezi Kranjčevićeva pjesništva* još je jedan doprinos tom bogatom korpusu zapisa. Ta je monografija, kao što joj već sam naslov sugerira, usmjerena ponajprije na identificiranje strukturnih načela koja čine temelje Kranjčevićeva pjesništva.

U svom je traganju za strukturnim načelima u Kranjčevićevoj poeziji, autor najprije propitao već postojeće analitičke pristupe pjesničkom korpusu velikog pjesnika u poglavlju pod nazivom *Pristup pjesničkom korpusu S. S. Kranjčevića*. Pri tome se zasebno osvrnuo na postavke tradicionalne književne kritike o Kranjčeviću pa je obrazložio Šrepelovo mišljenje, npr. Zatim je esejistički pisao o esejističkoj kritici o Kranjčeviću: pjesnici su Matoš, Kamov, Krleža, Ujević, Kaštelan pjesnički progovorili o pjesniku. Na koncu je tog dijela studije problematizirao i sudove novije hrvatske književne kritike (Frangesa, Šicela, Vaupotića, Miličevića, Škreba, Stamaća, Ivanišina...). Tako je Česko argumentirano i vrlo uvjerljivo 'provjetrio' kritičke postavke svojih prethodnika, te nam ponudio metodološki uvjerljivu re-

valorizaciju pisane kritičke riječi o Kranjčeviću i njegovu poetsku opusu.

I naredna je cjelina ove monografije pod nazivom *Konstelacija čimbenika izvanjskog i unutarnjeg konteksta pri oblikovanju Kranjčevićeva idiolekt tek predradnja za analizu strukturnih načela u Kranjčevićevoj poeziji*. Autor nas vrlo rječito, a nepretenciozno upoznaje s 'čimbenicima izvanjskog okruženja' i 'unutarnjim čimbenicima' koji su, neosporno je, utjecali na postanak i oblikovanje Kranjčevićeve poezije. Poznate su činjenice o stanju kolektivne svijesti nacije nenametljivo i profinjeno dovedene u vezu s intimnim patnjama jedne pjesničke individue: zamka je pozitivističkog pristupa ovdje vješto nadvladana i stilom kritičkog pisma.

U poglavlju pod nazivom *Strukturna načela u Kranjčevićevoj poetskoj matrici* minuciozno su analizirana sama, pak, strukturna načela u Silvijevoj poeziji. Ponirući u bogatstvo poetske riječi, Česko nas njezinim nepreglednim prostranstvima vodi služeći se raznovrsnim 'sondama', stvarajući 'rezove' tamo gdje ih dosada nismo navikli vidjeti, i istovremeno uspostavljajući 'šavove' koji iznenađuju novim sadržajima. Takvim hodom kroz poetsko pismo velikana hrvatskog pjesništva autor iščitava u *Bugarkinjama* 'izvorište strukturne

gravitacije' u pjesnikovu energetskom polju. Izabrane su pjesme u takvoj analizi 'drugi čin Kranjčevićeve mitske monodrame', a Trzaji postaju 'reliquiae reliquiarum Kranjčevićeva strukturnog megalopolisa'. Naredno je poglavlje pod nazivom *Strukturne koincidencije - tri zbirke, tri životne faze, tri pjesnikova poslanja* sinteza autorovih postavki obrazloženih u prethodna tri poglavlja. Shvaćajući Kranjčevića ontološkosstrukturnalistički, Česko uviđa da se ovaj pjesnik objavljuje kao beskrajno stjecište raznih kodova i odnosa. *Kranjčević kao mesija*. Ali mesija je on kojeg prožimaju neprestani unutarnji sukobi ukotvljeni u dvojnosti i kontroverziji pjesnikovih temeljnih, paralelnih i interkcijski prepletenih i uvjetovanih mesijanstava. Stvaralačka je to napetost između kulta pjesnika - proroka i monističkog mesijanstva; između romantičarskog življenja genija i dvadesetostoljetnog bivstvovanja pjesnika; između pjesničkog nastojanja kohezije nacionalne svijesti i moderne egzistencijalne upitanosti i besperspektivnosti čovjeka. Jer Kranjčević se u svojoj poeziji neprestano kreće između suprotnih polova: između pluralizma i monizma, zadanog i imanentnog, euforičnog i elegičnog. Tako nastaju napetosti u njegovoj poeziji koje Česko promatra i na sintagmatskom i na paradigmatskom planu u cjelokupnom poetskom opusu Silvija Strahimira Kranjčevića.

Moj dom. Nezaobilazna je pjesma u Kranjčevićevu opusu, a u ovoj je analizi strukturnih načela u njegovoj poeziji interpretirana kao *pars pro toto*. Uzdignuta je ona na razinu sinegdohe

cjelokupnoga pjesnikova opusa. Tako je Česko svoju analizu cjelokupne Kranjčevićeve poezije priveo kraju: u pjesmi *Moj dom* iščitao je makrostrukturno težište pjesnikove poezije, ali i poetike. Kritičar u analizi tog jednog poetskog ostvaraja iznalazi nukleus Kranjčevićeve poezije i poetike, promatra paradimatsku i sintagmatsku ravan njezine organizacije, njezinu tematsku i motivsku stratigrafiju, osvrće se na apsolutizaciju prostora i vremena, uočava ontološke dimenzije kao i arhetipsku pramaticu. Svoje govorenje o realcijama Kranjčevićeva pjesništva od makrouniverzuma do njegova mikrosažetka (u pjesmi *Moj dom*, naravno), kritičar zaključuje nadahnutim primjedbama o raskrižju u genezi Kranjčevićeva pjesništva. *Moj dom* je, argumentirano tvrdi Česko, stjecište i sinteza dvaju suprotnih mesijanstava koja egzistiraju u napetosti i prožimanjima u pjesnika Kranjčevića. Sinteza je ona, osebujan i neponovljiv amalgam dvaju pjesničkih polova, onog domoljubnog i onog intimnog. Stapaju se oni iako raznorodni: prvi s korijenima u tradiciji preporodno-budničarske i harambašićevsko-pravaške poezije, drugi antitradicijskog usmjerenja - jer intimni je Kranjčević znatno ispred svog vremena, anticipator je on brojnih tendencija u suvremenoj nam hrvatskoj poeziji.

Cilj je ove monografije Antuna Česka, čini nam se, pokazati da i nakon stotinu i sedamnaest godina koliko su se književni kritičari na različite načine bavili što Kranjčevićem piscem, što njegovim djelom ipak ima prostora za pokušaj cjelovite raščlambe tog poetskog

fenomena čiji se gabariti naziru, ali pri svakom novom čitanju ponovno poprimaju začudne razmjere. Českovo čitanje Kranjčevića pokazuje sav univerzalizam te poetske riječi. Pri tome se kritičar svjesno opredjelio za onotološkostrukturalitički pristup lasičevskog tipa koji je i pokazao i dokazao svoje kvalitete i na ovom najnovijem primjeru. Nasuprot pozitivističkim analizama, ovaj se kritički diskurs na tragu fenomenoloških nastojanja usmjerio na nesmiljeno razotkrivanje unutanjih tekstnih mehanizama poetskog pisma: prati on sustavno brojne elemente ali i njihov ustroj. Kritičar u svojoj analizi vješto izbjegava koliko je god to moguće zamke strogog analiziranja, seciranja koje vrlo lako može postati i samo sebi svrhom. Iako su prisutna i takva prekoračenja u kojima se pokušava ostvariti krajnja objektivizacija u vidu kvantificiranog, scijentističkog obrasca, autor nas uvijek iznova upućuje na suodnose analiziranih/funkcionaliziranih sastavnica u svojoj rekonstrukciji matične mreže tog pjesništva, a sve s ustrajnom nadom da će se čitaocu Kranjčevićeva poezija ukazati iz sebe same. I kao što je Kranjčevićeva poezija utemeljena na kontroverziji dvaju pjesnikovih međusobno isključivih mesijanstava, tako je i

Českov kritički diskurs spoj proturječnosti koje nužno niču u odnosu književno djelo - znanost. U svakom svom retku kritičar ističe autonomnost Silvijeva poetskog izraza, ali i naznačava svoje teorijsko polazište pa kaže: *"(...) svaki 'trag' Kranjčevićeve strukturne morfologije koji je ovdje bio zapažen i naizgled je egzaktno ucrtan u koordinate matične mreže - uistinu samo i biva tragom; on se mora cijeliti, u najvećem broju slučajeva, tek kao jedna od njegovih mogućnosti (ona vidljivija, ponekad i manje bitna od drugih) u kojima se raspoznaje načelo ili oblik, a trajno su spletene u međuprožimanje energetika poetskih silnica..."*¹

Mi smo dobili, zasigurno, inovativnu i zanimljivu monografiju o djelu Silvija Strahimira Kranjčevića. Iznenadjeni znanstvenom preciznošću koja je u osnovi ovog pristupa, nemalo smo zatečeni kada nakon 'guste' i 'teško prohodne' kritičke riječi spoznamo jedinstveni umjetnički čin *"lirske kontekstualizacije kojim se pojedini pjesmotvori funkcionaliziraju u veće i više strukturne oblike (energetska polja): tematske blokove, 'hemisfere', 'knjige' pjesama, cjeloviti korpus."*² Pred nama izrasta Kranjčević kao potpuno nov pjesnik.

Sanja Tadić-Šokac

¹ Česko, A.: *Strukturna načela u genezi Kranjčevićeva pjesništva, Monografija*; Matica hrvatska Dubrovnik, Dubrovnik, 2001., str. 290.

² Isto, str. 287.